

Romantika no iekšpuses nav tāda, kā no ārpuses. Saruna ar Sarmīti Māliņu un Kristapu Kalnu

Māksliniece Sarmīte Māliņa un fotogrāfs Kristaps Kalns ir viena no profesionāli un emocionāli spēcīgākajām autoru grupām, kas Latvijas mākslas ainā aktīvi darbojas pēdējā desmitgadē. Par kopdarbu "Pacieties" radošais tandēms tika izvirzīts nozīmīgākajam vizuālās mākslas apbalvojumam Latvijā – Purvīša balvai. Dzīvē ārpus mākslas Sarmīte un Kristaps ir kolēģi laikrakstā "Diena".

Izstāde "Pacieties" nebūt nav pirmā mākslinieces Sarmītes Māliņas un fotogrāfa Kristapa Kalna radošā sadarbība. Par instalāciju "Mīlestība nekad nebeidzas" Kalns un Māliņa bija izvirzīti pirmajai Purvīša balvai, kura kļuvusi par vienu no atzinīgāk vērtētajiem laikmetīgās mākslas darbiem Latvijā. Savukārt, 2008. gadā jaunā Mākslas muzeja Rīgas Birža atklāšanas ekspozīcijā viņu darbs "Neaizmirsti mani" bija vienīgais latviešu mākslinieku veikums izstādē "Glasstress Rīga - darbi no Berengo studijas". Visus mākslinieku dueta radītos darbus caurvij jutekliski trausls stāsts, kura sižetiskā vadlīnija saprotama un nolasāma ikvienam pasaules iedzīvotājam. Jo, kā ne reizi vien teikuši viņi paši: "Vispersonīgākie stāsti patiesībā ir universāli". Neraugoties uz viņu radīto objektu un instalāciju uzsvērto kamerstilu, tiem raksturīgs vērienīgums, idejiskā un sensitīvā daudzietilpība, izteiktas alkas pēc formālās perfekcijas.

Abos māksliniekos dziļi iesēdies pētnieka gēns, kas rosina izzināt ne tikai savu, bet arī skatītāju emociju un zināšanu pasauli, liekot pēdējiem sastapties ar hrestomātiskiem tēliem un parādībām neordinārās situācijās. Mākslu iespējams atrast visur, un gabaliņš ierāmētas īstenības kļūst par mākslu.

Mākslas zinātniece Ginta Gerharde - Upeniece atzīst: "Emocionāli un meditatīvi, trausli un spēcīgi simboliskie atribūti rosina uz pārdomām par eksistenciālām problēmām. Universālie un vienlaikus dziļi personiskie stāsti tomēr nav aicinājums uz pacietību, drīzāk runā par naivitātes un pacietības limitu indivīda apziņā."

"Transcendentāla vienkāršība savienojumā ar formas perfekciju pārlicinoši pakļauj telpu un pieprasa aizdomāties par garīguma apvāršņiem. Spēcīgi atrisināta telpas scenogrāfija un demonstrēta spēja atteikties no visa liekā, izceļot vēstījuma kodolu," papildina Laikmetīgās Mākslas centra direktore Solvita Krese.

Sarmīte Māliņa un Kristaps Kalns spēj rast kopīgu sarunu ar dažādākajām skatītāju grupām - pat ar tiem, kuru ikdienišķajā lietojumā neietilpst jēdziens laikmetīgā māksla.

Kas ir mākslas galvenā vērtība?

S.M.: Mākslas galvenā vērtība, manuprāt, ir tajā, ka tā palīdz izdzīvot.

K.K.: Tā ir dzīves sastāvdaļa - gan māksliniekiem, gan arī patērētājiem, kas kaut kāda veidā iedarbojas gan uz vieniem, gan uz otriem. Viena no lietām, kas palīdz tikt galā ar dzīvi.

S.M.: Viena no reliģijām...

K.K.: ...Viena no netaustāmajām dzīves vajadzībām.

Vai Purvīša balva, Jūsaprāt, uzliek māksliniekam īpašu atbildību?

K.K.: Gan jā, gan ne. Ne jau tu dari kaut ko balvas dēļ. Tas ir pamudinājums, ka ir jāstrādā tālāk.

S.M.: Es domāju, ka šī balva ir ļoti jauka, bet no otras puses, tu esi iekļauts pret savu gribu kādā konkursā, kurā pats brīvprātīgi neiesaistītos. Bet principā tas ir labi.

K.K.: Tas ir ļoti labi no mākslās nešanas tautās viedokļa - tas ir galvenais pluss. Un es arī nejūtu, ka mākslinieki kaut kādā veidā konkurē, ja viņi iesaistās tādā konkursā. Tas nav tā, ka mēs sitamies - kurš nu tagad būs pirmais. Drīzāk tas ir labi no līmeņa turēšanas viedokļa. Turklāt, pateicoties Purvīša balvas publicitātes radītai rezonansei, mākslai ir iespējams piesaistīt tos cilvēkus, kuri līdz šim nav bijuši tās aktīvi sekotāji.

Ko paši uzskatāt par savu lielāko sasniegumu mākslā līdz šim?

S.M.: Es domāju, ka lielākais sasniegums ir tas, ka mēs kopā strādājam.

K.K.: Man liekas, ka lielākais sasniegums ir tad, ja kaut ko izdari un vēlāk ir prieks, ka darbs ir tapis - tu izjūti gandarījumu, vieglumu. Sasniegums arī tad, ja tās sajūtas noturas. Tas nav vienreizējais sasniegums, tā ir emociju noturēšana.

Vai, veidojot jaunu mākslas darbu, esat pieķēruši domājam sevi par izpatikšanu publikai un/vai kritiķiem?

K.K.: Varbūt par to mēs esam tā smējušies - piemēram, kas būtu, ja mēs iztaisītu šitā, un tad...

S.M.: ... tad mūs nosauks par skandaloziem un provokatīviem..

K.K.: Bet tas vairāk joku, smiešanās līmenī.

S.M.: Ir jau tēmas, ar kurām var manipulēt un piesaistīt kritiķu un publikas uzmanību 100% droši, bet tas mums šķiet lieki.

K.K.: Neesam tik spiedīgā situācijā, lai vajadzētu domāt par izpatiku. Varam atļauties neizpatikt.

Vai būt māksliniekam ir romantiski?

S.M.: Protams, ka pirmā atbilde ir "jā". Bet pēc tam tu padomā, ka tas, zināmā mērā, ir komiski.

K.K.: Man liekas, ka mākslinieku var nosaukt par romantisku no malas. Visbiežāk skatoties kādu kino vai arī uz citiem cilvēkiem - tas ir vērtējums no malas. Daudz retāk ir dzirdēts, ka kāds par sevi pasaka: "Man tagad ir romantika".

S.M.: Kad mums top darbi, es vienmēr pie sevis nopriecājos: cik tas ir privilīģēti - ļauties kaut kam tādām!

K.K.: "Jā, tas ir romantiski!", - tādā veidā to definēt kaut kā pilnīgi nenāk prāta. Bet nav jau arī tā sūri. Romantika no iekšpuses nav tāda, ka no ārpuses.

Vai spējat uz saviem darbiem palūkoties kā skatītāji?

S.M.: Man vienmēr vislielākais krenķis bija tas, ka es gribētu ieraudzīt no malas; gribētu būt skatītājs savā izstādē.

K.K.: Skatītāji arī visi nav vienādi. Mākslinieks - tā ir viena pozīcija, skatītājs - otra. Katram skatītājam arī ir savs skatījums. Varbūt kādam skatījumam mēs esam tuvi, bet kādam - neiedomājami sveši. Bet tas ir visinteresantākais, ja kāds prastu saprotami atstāstīt, ko viņš ir ieraudzījis no malas. Jo vairāk skatītāju, jo vairāk redzējumu. Interesanti dzirdēt dažādas versijas.

S.M.: Bet skaidrs ir tas, ka katram māksliniekam savi darbi patīk - savādāk jau nevar būt.

Ko Jūs gribētu māslā pateikt tādu, pēc kā varētu māslai mest mieru?

K.K.: Nav jau tā, ka mēs visu laiku mēģinām kaut ko pateikt, bet nesanāk, un tad mēs mēģinām teikt vēlreiz. Un tad, kad tas beidzot izdosies, iestāsies miers. Tā, kā viss mainās, tad arī sakāmais mainās.

S.M.: Kristaps Ģelzis pēc mūsu izstādes "Pacieties" teica: "Gribētu redzēt, ko jūs darīsiet tālāk!"

K.K.: Tu nekad nezini, ko teiksi pēc kāda laika...

S.M.: Šo varētu salīdzināt ar to, kas notiek, kad cilvēks iemīlas: viņam liekas, ka lielākā mīlestība vairs nevar būt. Šī nu ir tā īstākā". Pāiet gadiņš vai divi, un ir atkal īstā mīlestība ...Kārtējā īstā. Mākslinieks savu iepriekšējo darbu atceras labprāt; ja iepriekšējās īstās mīlestības zaudē savu vērtību, tad mākslas darbi - nē.

K.K.: Protams, var gadīties tā, ka kāds darbs kļūst mazāks aktuāls, bet katrs nākamais darbs nenoliedz iepriekšējo - tas ir dzīvesstāsts. Lai radītu jaunu, nav jānoliedz iepriekšējais.